

Monumentnummer*: 532390

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 15 juli 2016
Kadaster deel/nr: 67354/146

Complexnummer

532373

Complexnaam

NHW-Fort De Bilt

Woonplaats*

Utrecht

Gemeente*

Utrecht

Provincie*

Utrecht

Straat*

Biltsestraatweg

Nr*

160

Toev.*

Postcode*

3573 PS

Woonplaats*

Utrecht

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

ABSTEDE

Sectie*

C

Kad. object*

8645

ABSTEDE

C

8648

ABSTEDE

C

8534

ABSTEDE

C

8647

ABSTEDE

C

8646

ABSTEDE

C

8109

ABSTEDE

C

7334

ABSTEDE

C

8343

ABSTEDE

C

7528

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 38. Karabijnschietbanen (I-III).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

KARABIJNSCHIETBANEN (I-III) als onderdelen van een ensemble van schietbanen op Fort De Bilt. Een paraat leger

vergele onder meer een geoefende infanterie en artillerie. Om de paraatheid op peil te brengen en / of te houden zijn op vele plaatsen in het land schietbanen aangelegd. Ze zijn op historische topografische kaarten soms expliciet als zodanig vermeld, onder meer ten noordwesten van Arnhem, bij Amersfoort en op een aantal plaatsen in het duingebied (o.m. bij Bloemendaal). Op deze laatste locatie is zelfs de kogelvanger aangeduid. Een kogelvanger is een muur of een andere voorziening die kogels die het doel niet hebben geraakt of die schietschijven doorboren, opvangt. Kogelpoorten zijn vergelijkbare objecten, maar met een iets afwijkende bestemming: door kogelpoorten - voorzien van gaten - nauwkeurig op rij te plaatsen, konden afzwaaiers worden 'gevangen'. Eén kogelpoort bij het Werk aan het Spoel is bewaard gebleven. De meeste schietbanen zijn op kaart gezet in de vorm van een aantal min of meer evenwijdige stippellijnen en een vierkantje. Schietbanen maken deel uit van terreinen uitgerust met doelen voor oefening in het schieten met vuurwapens. Soms behoorden hier ook onderkomens voor materialen bij, zoals schijvenloodsen voor schietschijven. De schietbanen op het Fort De Bilt en bij het Werk aan het Spoel komen niet voor op de Bonnebladen, 1:25.000. [N.B. Forten zijn als geheime militaire objecten niet of nauwelijks weergegeven op latere (20ste-eeuwse) edities van de Bonnebladen.] De schietbanen op Fort De Bilt zijn nog grotendeels aanwezig en omvatten op het noordelijk deel van het fort onder meer de oudste nog bestaande, maar later gemoderniseerde Karabijnschietbanen (I-III), met enkele kogelpoorten en een kogelvanger aan het noordelijk uiteinde van de baan. De drie banen liggen aan de westzijde van het fort, parallel met de westelijke wal; ze zijn tot na de Tweede Wereldoorlog in gebruik gebleven.

Omschrijving

KARABIJNSCHIETBANEN (I-III) op Fort De Bilt (vermoedelijk daterend van omstreeks 1890), maar in de jaren '30 gemoderniseerd) die onder meer enkele in lineair verband geplaatste kogelpoorten en een kogelvanger op een grasveld omvatten. De lengte van de drie banen bedraagt ongeveer 100 meter, de breedte 15 à 20 meter. De kogelpoorten bestaan uit een serie van zes achter elkaar geplaatste, deels met hout beklede, hoekig uitgevoerde betonnen poorten met trechtersvormige doorgangen, die 'verdwalen' van eventueel verkeerd gerichte of afgezwaaide kogels konden tegengaan. Tevens vormden de poorten als optische illusie bij het oefenen. De vergelijkbaar trechtersvormige kogelvanger vormde het einddoel, waarin de kogels werden opgevangen en gesmoord. Bijzondere betekenis ontleent de schietbaan aan het feit dat er in de directe nabijheid andere banen en een schijvenloods liggen.

Waardering

De KARABIJNSCHIETBANEN (I-III) op Fort De Bilt zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accessen (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw).

Het betreft een schietbaan van omstreeks 1900 die, hoewel later gewijzigd en gemoderniseerd, een onderdeel is van een zeldzaam ensemble van vergelijkbare objecten.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder met enkele nabijgelegen schietbanen en een schijvenloods.

Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het duidelijk herkenbaar de voormalige functie laat zien door de aanwezigheid van kogelpoorten en een kogelvanger.

Het onderdeel is tamelijk zeldzaam omdat er weinig vergelijkbare, grotendeels complete inrichtingen uit dezelfde periode in deze vorm en in samenhang met andere militaire werken bewaard zijn gebleven.

Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard en laat zich als gebouwd en aangelegd element nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie